

Lov og praksis i fiskeripolitikken

Av Torbjørn Trondsen, professor ved Norges fiskerihøgskole og Arne Luther, tidligere regiondirektør i Fiskeridirektoratet. Styremedlemmer i kystens Tankesmie AS.

SV har foreslått at lovparagrafen «Fiskeressursene tilligger det norske folk i fellesskap» flyttes fra Havressursloven til Grunnloven. Det kan være en god ide. Men hovedproblemet slik vi ser det, er avviket mellom fiskerilovens målsettinger og fiskeriministrenes gjennomføring i av lovene i praksis. Fordeling av fiskerettigheter fordeler også av milliarder av kroner i inntektsmuligheter på kysten. Men bakom enhver statlig regulering står det særinteresser som forsøker å få verdiene inn i sine egne lommer med hjelp av fordreide fakta og politisk spinn.

Vi skal vise dette med historien om hvordan 12 prosent av torskekvotene ble overført fra kystfiskeflåten som i hovedsak lander fersk fisk til fiskeindustrien på land, og til havfiskeflåten som i hovedsak fryser fisken om bord for direkte salg med minimal verdiskaping på land. Overføringene skjedde med to enkle forskriftsendringer uten nevneverdig politisk debatt eller stortingsbehandling.

Det startet i 2008 med fiskeriminister Helga Pedersens nye strukturpolitikk for kystfiskeflåten over 11 meter som tillater kjøp, salg og sammenslåing av kvoter som myndighetene tildeler gratis. En reder kunne etter dette kjøpe kvoter fra andre redere og fiske dem på én båt. Begrunnelsen var å bedre lønnsomhet i flåten. For å fiske flere kvoter på ett fartøy ble det behov for større fartøyer. Fiskeriminister Helga Pedersen godkjente da at den maksimale grensen for et kystfiskefartøy ble omdefinert fra 28 meter lengde til et fartøy med et maksimalt lasterom på 300 kubikkmeter. Denne grensen ble i 2010 utvidet til 500 kubikkmeter av fiskeriminister Lisbeth Berg Hansen. Hennes begrunnelse var at rederne trengte mer plass om bord til å ta vare på biproduktene og øke lønnsomheten.

Disse regelendringene har resultert i at en rekke havfiskefartøyer helt opp til 55 meter som fra før hadde sild- og makrellkvoter, kunne kjøpe opp torskekvoter fra kystfiskeflåten. Disse fartøyene fisker med snurrevad som delvis kan bruke det samme utstyret som i notfisket. Snurrevad kombinert med stor motorkraft er kanskje mer fangsteffektiv som trål. I tillegg kan snurrevadfiske pågå helt inn til fjordmunningene mens de ordinære trålerne må fiske utenfor 6 miles grensa. Felles for både snurrevad og trål er at fangstene i all hovedsak fryses om bord og videreselges utenom fiskeindustrien på land.

Nå har vi fasiten om konsekvensene av regelendringene i Fiskeridirektoratets fangststatistikk. Havfiskeflåten over 28 meter har økt sin andel av total norsk fangst av torsk fra 38 prosent i 2007 til 50 prosent i 2015, hvorav snurrevadfangstene økte med hele 30 000 tonn torsk.

Det er ingen ting som tyder på at denne omfordelingen av fangsten har bidratt til den lønnsomheten som fiskeriminister Berg Hansen brukte som begrunnelse for regelendringene.

De oppnådde prisene er som for andre fartøygrupper. Regnskapsmessig ser det derimot ut som investeringene i oppkjøp og sammenslåing av kvoter har vært en katastrofe. Fiskeridirektoratets lønnsomhetsundersøkelse skiller dessverre ikke ut fartøy over 28 meter som fisker på kystfiskekvoter, men behandler alle fartøyene i torskefiskeriene over 21 meter og opp til 500 kubikkmeter lasterom (55 meter) som en gruppe. Lønnsomhetsundersøkelsen for 2014 viser at de 31 fartøyene i denne gruppa hadde et samlet tap på 14 millioner kroner etter å ha øket sin langsiktige pantegjeld med over 1 milliard kroner siden 2007, hvorav nærmere 700 millioner kroner gikk til kvotekjøp. Samtidig gikk verdiskapingen (summen av lønn og kapitalavkastning) ned fra 51 til 44 prosent av den landede fangstverdien. De eneste som har tjent på dette er med andre ord de rederne som har solgt kvoter for 700 millioner kroner som de opprinnelig hadde fått gratis fra staten. Var det disse fiskeriminister Lisbeth Berg Hansen hadde i tankene da hun innførte regelendringene som skulle fremme bedre lønnsomhet?

Taperne er på den andre siden kystsamfunnene som har mistet 50 000 tonn torsk for verdiskaping på land i 2015 som en følge av at havfiskeflåten fikk øket sin fangstandel fra 38 prosent i 2007 til 50 prosent i 2015. Taperne er også samfunnet som har fått redusert den samlede verdiskapingen i fisket fra 50 til 44 prosent av salgsverdien i forhold til om dette kvantumet hadde blitt fisket av den mindre kystfiskeflåten. Taperne er også kysttorskene som er satt under et betydelig høyere fangstpress ved den økede fiskeinnsatsen av snurrevad helt inn i fjordmunningene.

Havressursloven og Deltakerloven har utmerkede formålsparagrafer som kan ivareta interessene til kystbefolkningen om de blir forvaltet i praksis etter intensjonene om å gi bidrag til sysselsetting og bosetting langs kysten. Avviket vi stadig finner mellom lovparagrafenes intensjon og praktisering i et samrøre mellom fiskeriministre, fiskeridirektorat og sterke interessegrupper, er et betydelig større problem enn manglende overføring av lovparagrafer fra Havressursloven til Grunnloven.